

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті висвітлено питання розвитку соціальної компетентності дошкільників, розкрито сутність поняття «соціальна компетентність», визначено ключових компонентів, роль вихователів та батьків у розвитку соціальної компетентності у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: дошкільний вік, соціальна компетентність, соціалізація, дошкільники, компоненти соціальної компетентності.

The article addresses the issue of developing social competence in preschoolers, reveals the essence of the concept of "social competence," identifies key components, and highlights the role of educators and parents in fostering social competence in children of preschool age..

Key words: preschool age, social competence, socialization, preschoolers, components of social competence.

Сьогодні ставить безліч викликів для дітей дошкільного віку, тому розвиток соціальної компетентності є особливо актуальним. Вміння адаптуватись до нових умов, ефективно взаємодіяти з оточенням, проявляти емпатію, все це є важливими чинниками формування соціальної компетентності дошкільнят, що безпосередньо впливає на їх подальший розвиток, та є фундаментом здорових міжособистісних стосунків у майбутньому.

Одним із найважливіших завдань дошкільної освіти є всебічний, гармонійний розвиток дитини, закладання фундаменту для її подальшого реалізування у житті. Соціальна компетентність набуває першочергового значення, оскільки завдяки їй відбувається соціальне зростання, успішна соціалізація, у яких дошкільник засвоює цінності, традиції сім'ї та суспільства, засвоює патерни поведінки однолітків та дорослих у різних ситуаціях.

Питання формування соціальної компетентності у дітей дошкільного віку займалися такі вчені: М.М. Айзенбарт, В.Г. Бутенко, О.А. Ковальова, С.М. Кондратюк, Н.О. Максимовська, О.О. Максимова, С.І. Матвієно, К. В. Онищенко, О.О. Шицова.

Українські вчені тлумачать поняття «компетентність – сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [4, с. 76].

Серед основних компонентів компетентності виділяють такі компоненти:

- мотиви, тобто те що спонукає дитину до дії (бажання, потреба, інтерес);

- знання, вони є основою компетентності;

- поведінка як прояв;

- цінності.

Поняття «соціальна компетентність» у сучасному науковому просторі розглядається як інтегративна характеристика особистості, включає в себе сукупність емоційних, мотиваційних та характерологічних особливостей особистості та має прояв у соціальній активності, навичках соціальної поведінки, відкритості до суспільства, гуманістичній спрямованості[2, с. 46]»

О.Л.Кононко – відома реформаторка системи дошкільної освіти, стверджує що соціальна компетентність проявляється в усвідомленні дитиною власної поведінки, як необхідно себе вести у суспільстві, щоб гармонійно себе почувати у взаємодії з іншими. [3, с. 231]

Соціальна компетентність дитини дошкільного віку складається з кількох компонентів, які взаємопов'язані і доповнюють один одного:

1. Соціальні навички. Вміння спілкуватись та взаємодіяти з однолітками та дорослими, висловлювати свої думки і почуття, дошкільники повинні мати здатність слухати та аналізувати інформацію, розуміти емоції та потреби інших людей, вміння налагоджувати стосунки в соціумі (у колективі дитячого садку, в сім'ї, на ігровому майданчику й т.д.)

2. Емоційний інтелект. Вміння дошкільника розпізнавати, виражати та керувати своїми емоціями та почуттями, здатність розуміти та «зчитувати» емоції оточуючих, реагуючи адекватно на різні соціальні ситуації)

3. Моральні цінності. У дітей дошкільного віку повинно бути «зачатки» уявлення про добро і зло та постійно, справедливість та несправедливість, щоб у подальшому було чітко сформовані ці поняття, дошкільники повинні розуміти соціальні норми і правила поведінки, у них повинно постійно виховуватись почуття відповідальності за власні вчинки, причинно-наслідкові зв'язки).

4. Співпраця і командна робота. Діти дошкільного віку мають вміти працювати в групі, ділитися ресурсами і співпрацювати для досягнення спільних цілей, у них має бути здатність розподіляти ролі та завдання в групі (наприклад, у рольовій грі доньки-матері, оскільки ігрова діяльність є провідною діяльністю у дітей дошкільного віку).

5. Критичне мислення і проблемне вирішення. Діти дошкільного віку знаходяться у постійному пошуку відповідей на питання, їм усе цікаво, тому повинні критично мислити та знаходити самостійно відповіді на поставленні питання, цей процес відбувається з допомогою дорослих, останні їх настановлюють та скеровують. Діти мають вміти аналізувати ситуації, ставити запитання і шукати рішення, вміти робити висновки на основі отриманої інформації та власного досвіду.

6. Культурна обізнаність У дітей повинно формуватись розуміння і повага до культурних різноманітностей, здатність адаптувати свою поведінку відповідно до соціальних контекстів [1, с. 5].

Ці компоненти формуються в процесі взаємодії дитини з оточенням, включаючи сім'ю, вихователів та однолітків. Важливо, щоб вихователі і батьки створювали підтримуюче середовище, направляли та настановлювали дошкільників, в якому вони можуть розвивати свої соціальні навички і отримувати позитивний досвід спілкування.

Сучасні умови, в яких виховуються діти, суттєво впливають на процес їхньої соціалізації. На сьогоднішній день діти все частіше взаємодіють із цифровими технологіями, що створює нові можливості, але й нові виклики. Важливо навчати дітей критично сприймати інформацію з медіа та розвивати їхню здатність до соціального взаємодії в реальному житті. Сімейне середовище також відіграє ключову роль у формуванні соціальної компетентності. Взаємодія між батьками та дітьми, емоційна підтримка та спільні заняття сприяють розвитку соціальних навичок, враховуючи теперішній нестабільний клімат середовища в якому вони зростають (війна, вимушена міграція, зміна звичного оточення і т.д.) Діти, які мають позитивний досвід спілкування з батьками, більш успішні в соціальних взаємодіях з однолітками та іншими дорослими [1, с. 6].

Вихователі дошкільних закладів мають у своєму арсеналі різноманітні методи для розвитку соціальної компетентності у дітей. Одним з найефективніших підходів є ігрова діяльність, оскільки вона є провідною у цьому віковому періоді для дітей. Рольові ігри дозволяють дітям експериментувати з різними соціальними ролями, навчатися емпатії та співпраці, проєціювати побачене у гру. Проектна діяльність та групова робота також є потужними інструментами для розвитку соціальних навичок. Участь дітей у спільних проєктах сприяє формуванню відповідальності, лідерських якостей та вміння працювати в команді.

Вихователь відіграє ключову роль у формуванні соціальної компетентності. Важливо, щоб вихователь був не лише фахівцем у своїй справі, а й прикладом для наслідування для дітей. Співпраця між вихователями і батьками. Важливим елементом, який забезпечує єдину освітню середу. Наприклад, спільні заходи та батьківські збори допомагають зміцнити зв'язок між домом і дитячим садком.

Попри позитивні зміни, сучасні діти стикаються з певними викликами, які можуть негативно вплинути на їхню соціалізацію. Наприклад, підвищений рівень стресу в сім'ї чи у навчальному процесі може призвести до проблем у розвитку емоційного інтелекту.

Для покращення розвитку соціальної компетентності у дітей дошкільного віку важливо впроваджувати нові підходи і методи в навчальний процес. Рекомендується більше залучати дітей до активностей, що передбачають соціальну взаємодію, такі як театралізовані ігри та спільні проєкти. Також варто підвищувати обізнаність батьків щодо важливості їхньої ролі у вихованні соціальних навичок.

Розвиток соціальної компетентності у дітей дошкільного віку є важливим аспектом їхнього особистісного і соціального розвитку. Сучасні умови виховання ставлять перед нами нові виклики, проте з правильними підходами і підтримкою з боку вихователів і батьків ми можемо забезпечити дітям успішну соціалізацію. Соціальна компетентність є основою для формування гармонійних особистостей, які зможуть ефективно взаємодіяти у складному сучасному світі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Березовчук Антоніна. Сутність та особливості формування соціальної компетентності в дітей старшого дошкільного віку. *Впровадження сучасних технологій в процесі забезпечення якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти: збірник наукових праць/за заг. ред. Л.В. Зданевич, Л.С. Пісоцької, Н.М. Миськової, Л.О. Онофрійчук. Хмельницький : ХГПА, 2021. С. 3–7*
2. Гавриш Н. В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти *Педагогічні науки: зб. наук. пр. Бердянського державного педагогічного університету*. Бердянськ : БДПУ, 2007. С. 44 - 49.
3. Ляпунова В. А., Нижник Т. О., Городнича С. В. Теоретичний аналіз проблеми формування соціальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку засобами сучасного медіапростору. *Інноваційна педагогіка*. 2023. № 1 (56). С. 230-235.
4. Професійна освіта: Словник : навч. посіб. / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ : Вища школа, 2000. 149 с.

Науковий керівник кандидатка психологічних наук, доцентка Казаннікова О.В.